

Experti ČSÚ pomáhají i hodnotí v zahraničí

Podněty, zkušenosti a poznatky, které ČSÚ získal při své transformaci a plnohodnotně využil, dnes už předává dál. Pracovníci úřadu jsou uznávanými experty v řadě zemí, kterým poskytují technickou asistenci.

Český statistický úřad byl v období transformace statistiky příjemcem technické asistence v celé řadě oblastí. Zástupci statistických úřadů a mezinárodních institucí nám předali cenné poznatky a zkušenosti nejen z jednotlivých statistik, ale také nás „vybavili“ četnými podněty, které byly využity při přípravě statistického zákona, klasifikací nebo při změnách organizace statistické služby. Tento proces byl

velmi intenzivní zejména před naším vstupem do Evropské unie, kdy vrcholila harmonizace statistiky opírající se o právní předpisy a další standardy EU.

Právě proto si je ČSÚ vědom svých závazků vůči mezinárodní statistické komunitě při budování a rozvoji oficiální statistiky v méně vyspělých a transformujících se zemích. Důvodem je ochota a připravenost sdílet již získané poznatky

a také obecně uznávaná potřeba mezinárodně srovnatelných statistických dat v co nejširším měřítku. Významnou komparativní výhodou ČSÚ je absolvování tranzitivního období přechodu k demokratické společnosti a tržní ekonomice. Tato zkušenost i příprava na členství v EU z hlediska statistické služby jsou dobrým základem pro předání vlastních praktických poznatků z tohoto ob-

dobí dalším zemím v obdobných situacích. Předávané informace se přitom týkají nejen cílového stavu oficiální statistiky, ale především samotného procesu, variant řešení, obsahují poučení z vlastních chyb i prezentaci pozitivních výsledků. Také aktivní zapojování do rozvoje Evropského statistického systému po našem vstupu do EU rozšířilo prostor pro poskytování technické asistence.

Předávání zkušeností

Český statistický úřad se po svém vstupu do EU významně zapojil do rozvojových aktivit v řadě statistických oblastí a postupně vysílal své experty do statistických úřadů Bulharska, Kazachstánu, Makedonie, Ázerbajdžánu, Egypta, Tádžikistánu a dalších zemí. Experti z těchto i dalších států navštívili Český statistický úřad a měli možnost si přímo na místě rozšířit dosud získané vědomosti při setkáních s širším okruhem našich pracovníků.

Velmi zajímavou formou zapojení do aktivit technické asistence je účast zástupců Českého statistického úřadu na hodnocení statistických úřadů kandidátských a potenciálních kandidátských zemí, které se připravují na vstup do Evropské unie. V rámci specifického projektu, vyhlášeného Evropskou komisí, tyto země nyní procházejí obdobným procesem jako před několika lety členské země EU. V nich se po přijetí Kodexu evropské statistiky (viz rámeček vpravo) uskutečnily tzv. Peer Reviews, kdy tříčlenné skupiny složené ze zástupců dalších členských zemí EU a Eurostatu hodnotily plnění vybraných principů Kodexu (s využitím ukazatelů vztahujících se k těmto principům).

Hodnocení podle Kodexu evropské statistiky

Obdobně i nyní – ve vybraných kandidátských či potenciálních kandidátských zemích - je předmětem hodnocení zejména zajištění profesionální nezávislosti a oprávnění ke sběru dat, přiměřenost zdrojů, závazek kvality, statistická důvěrnost, nestrannost a objektivita, dostupnost, srozumitelnost a také koordinační role statistického úřadu ve vztahu ke statistickému systému dané země. V zásadě se jedná o institucionální

pohled opírající se o statistický zákon, interní předpisy či dokumenty a jednání se zástupci statistického úřadu. Zároveň jsou získávány názory při setkání s dalšími producenty oficiální statistiky, uživateli dat (zástupci ministerstev, národní banky, médií, vysokých škol, podnikatelských svazů, členy statistické rady). Záměrem hodnocení je posoudit, nakolik jsou respektovány vybrané principy Kodexu evropské statistiky, jaké aktivity jsou zaměřeny na jeho plnění. Na závěr jsou na základě návrhu národního statistického úřadu a hodnotitelského týmu projednávána opatření směřující ke zlepšení činnosti nejen u vybraných, ale u všech principů Kodexu.

Zástupci ČSÚ měli možnost se účastnit těchto misí v Chorvatsku, Makedonii a Srbsku. Každá taková mise začíná setkáním s vedením statistického úřadu, na závěr jsou předběžné poznatky a návrh opatření s vedením úřadu také projednávány. Po ukončení mise je zpracována hodnotící zpráva. Poznatky z hodnocení těchto i dalších zemí jsou někdy obdobné, někdy vycházejí ze specifických podmínek dané země.

Základní principy

Hodnocené statistické úřady jsou plně seznámeny s Kodexem evropské statistiky, znají jeho principy a usilují o jejich praktickou implementaci.

Z hlediska právního pokrytí příslušných principů a k nim se vztahujících ukazatelů je zřejmá dobrá výchozí pozice této skupiny zemí, které se mohou při přípravě nově koncipovaných statistických zákonů či při jejich úpravách opřít o dobré zkušenosti a příklady z vyspělých zemí a o Kodex evropské statistiky. To se týká zejména profesionální nezávislosti, objektivity, statistické důvěrnosti, či přístupu k administrativním zdrojům dat.

Spolupráce s uživateli

Nyní se statistické úřady v těchto zemích stále více zaměřují na rozšiřování elektronických prezentací, upravují strukturu i způsob poskytování dat, budují statistické databáze přístupné na webových stránkách a postupně zkvalitňují informace poskytované společně s daty (metadata). Přesto je u části uživatelů stále dáována přednost tištěným publikacím. To se však v brzké době – v souvislosti s probíhajícím nástupem mladé generace v roli uživatelů dat – jistě změní.

Hlavními uživateli jsou zpravidla ministerstva, která jsou často i důležitými producenty oficiální statistiky či správci administrativních zdrojů dat. Zde je velmi důležité rozlišení mezi jejich různými funkcemi, zejména s ohledem na to, podle jakých zákonů postupují při práci s daty. Pokud se sběr dat a jeho zpracování řídí zákonem o statistice, potom jsou povinni respektovat v něm uvedené principy (vč. důvěrnosti).

Statistické úřady usilují o úzkou spolupráci s dalšími uživateli, o zvýšení statistické gramotnosti. Velmi pozitivní je zájem vědeckých institucí, vysokých škol nebo studentů.

Zaměření na kvalitu

Orientace na kvalitu vždy byla a je pro statistiky těchto zemí důležitá. Proto se statistické úřady začínají zabývat celkovým řízením kvality (TQM) s využitím dostupných modelů a přístupů. Pro hodnocení kvality statistických dat dle evropských standardů je připravováno využití tzv. zpráv o kvalitě (zejména ve vazbě na právo EU). Pro tyto i další aktivity v oblasti systémového a standardního přístupu k řízení a hodnocení kvality jsou již zpravidla zpracovány interní dokumenty a je zajišťováno a připravováno školení pracovníků.

Kodex evropské statistiky

Kodex evropské statistiky (European Statistics Code of Practice) byl přijat v r. 2005 Výborem pro statistické programy (v r. 2009 transformován na Výbor pro Evropský statistický systém) s cílem posílit nezávislost, bezúhonnost a odpovědnost statistických úřadů. Obsahuje následující principy (dále rozpracované do konkrétních ukazatelů):

1. Profesionální nezávislost
2. Oprávnění ke shromažďování údajů
3. Přiměřenost zdrojů
4. Závazek kvality
5. Statistická důvěrnost
6. Nestrannost a objektivita
7. Správná metodika
8. Odpovídající statistické postupy
9. Přiměřené nároky na respondenty
10. Efektivita nákladů
11. Relevance
12. Přesnost a spolehlivost
13. Včasnost a dochvilnost
14. Koherence a porovnatelnost
15. Dostupnost a srozumitelnost

Plné znění Kodexu je k dispozici na této adrese:

[http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/sdeleni_komise_evropskemu_parlamentu_a_rade/\\$File/st09461_cs05.pdf](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/sdeleni_komise_evropskemu_parlamentu_a_rade/$File/st09461_cs05.pdf)

K zajímavým poznatkům patří i skutečnost, že statistika s ohledem na potřebu mezinárodní srovnatelnosti dat se v rámci přípravy na vstup do EU řadí k těm oblastem, které se vyznačují velkým úsilím o harmonizaci konceptů a metod.

Hana Šlégrová
odbor mezinárodní spolupráce